

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNI AQLIY INTELEKTUAL RIVOJLANISHI

Xusanova Sadoqat Akmaljon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim
yo'nalish 2-bosqich talabasi

Email: sadoqatxusanova2@gmail.com

Ilmiy raxbar: **Asranbayeva Munajatxon Halimjanovna**

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori Dotsent

ANNOTATSIYA: Bugungi kunda jamiyatimizda axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalana oladigan, o'zgaruvchan sharoitlarga tez moslasha oladigan ijodkorlarni tarbiyalashga bo'lgan ehtiyoj oshib bormoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual rivojlanishi ko'p qirrali jarayon bo'lib, bola shaxsiyatining barcha tomonlarini rivojlantirish bilan bog'liq bo'lib, u umumiy aqliy rivojlanish, maktabga va kelajakdagi butun hayotga tayyorgarlikning muhim qismidir. Bolalarning intellektual-anglash malkalarini rivojlantirish jarayoni hayot sharoitlari va atrof-muhitning bolaga ta'siri natijasida amalga oshiriladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual-anglash malakalarini rivojlanishda yetakchi rol tizimli intellektual ta'limga qaratiladi.

Kalit so'zlar: maktab, ta'lim, maktabgacha ta'lim, bolaning sifatli va bepul ta'lim olish huquqi, maktabgacha ta'lim tashkiloti.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНИКА

Хусанова Садокат Акмалжоновна

Наманганский государственный педагогический институт, педагогический факультет, студентка 2 степени дошкольного образования

Электронная почта: sadokathusanova2@gmail.com

Научный руководитель: **Асранбаева Муножатхан Халимжановна**

доктор философских наук, доцент педагогических наук

АННОТАЦИЯ: Сегодня в нашем обществе возрастает потребность в воспитании творческих людей, умеющих использовать информационно-

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

коммуникационные технологии и способных быстро адаптироваться к меняющимся условиям. Интеллектуальное развитие дошкольников – многогранный процесс, связанный с развитием всех сторон личности ребенка, и являющийся важной частью общего психического развития, подготовки к школе и всей дальнейшей жизни. Процесс развития интеллектуально-познавательных способностей детей осуществляется в результате воздействия на ребенка условий жизни и окружающей среды. Систематическое интеллектуальное воспитание играет ведущую роль в развитии интеллектуально-познавательных способностей детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: школа, образование, дошкольное образование, право ребенка на качественное и бесплатное образование, организация дошкольного образования.

INTELLECTUAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Khusanova Sadokat Akmaljonovna

Namangan State Pedagogical Institute, Faculty of Pedagogy, student of the 2nd stage of pre-school education

Email: sadokathusanova2@gmail.com

Scientific leader: **Asranbayeva Munojatxon Halimjanovna**

Doctor of Philosophy Associate Professor of Pedagogical Sciences

ABSTRACT: Today, in our society, the need to educate creative people who can use information and communication technologies and can quickly adapt to changing conditions is increasing. Intellectual development of preschool children is a multifaceted process, related to the development of all aspects of the child's personality, and it is an important part of general mental development, preparation for school and the whole life in the future. The process of developing children's intellectual and cognitive skills is carried out as a result of the influence of life conditions and the environment on the child. Systematic intellectual education plays a leading role in the development of intellectual and cognitive skills of preschool children.

Key words: school, education, preschool education, child's right to quality and free education, preschool education organization.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

«Bizning eng katta boyligimiz — bu xalqimizning ulkan intellektual va ma'naviy salohiyatidir». Shavkat Mirziyoyev Bugungi kunda ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya sifatini takomillashtirish, har tomonlama ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalangan barkamol shaxslarni voyaga yetkazish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri desak adashmagan bo'lamiz.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual ta'limi – bu ongni rivojlantirish uchun o'sib borayotgan shaxsga tizimli va maqsadli pedagogik ta'sir ko'rsatishdir. Bu ta'sir kattalar tomonidan amalga oshiriladi va turli vositalar, usullar va bolalarning intellektual rivojlanishini ta'minlaydigan shart-sharoitlarni yaratish tizimini o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonunining 29-moddasida maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi bolani to'laqonli har tomonlama kamol toptirishga qaratilgan ta'lim-tarbiya jarayoni tashkil etilishi ko'rsatib o'tilgan. Hozirgi vaqtda "intellekt" va "intellektual qobiliyat" atamalarining turli xil talqinlari mavjud. Eng keng tarqalgani intellekt tushunchasi "idrok jarayonini amalga oshirish va muammolarni samarali hal qilish qobiliyati, maqsadga erishish uchun o'z harakatlarini rejalashtirish, tashkil etish va nazorat qilish qobiliyatidir". Bolaning intellekti – bu atrofdagi dunyoni samarali idrok etish va tushunish imkoniyatini ta'minlaydigan individual kognitiv tajribani tashkil etishning o'ziga xos shakli. Ammo maktabgacha yoshdagi bolalar atrofidagi dunyo haqidagi bilimlar, maktab o'quvchilaridan farqli o'laroq, ta'limiy faoliyatlarda jamlangan emas, u kundalik hayotda, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot qilish jarayonida, o'yinda, ishda va turli xil samarali faoliyat turlarida amalga oshiriladi. Bola uchun o'yin hayotdir. O'yin bolaning hayotidagi eng qiyin va eng muhim tadbirlardan biridir. O'yin yordamida siz o'quv, bilish va ijodiy faoliyatga qiziqishni jalb qilishingiz, maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy qobiliyatlarini ochib berishingiz mumkin [3]Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual rivojlanishi juda muhimdir, chunki u ma'rifiy faoliyatni muvaffaqiyatli egallash uchun ko'nikmalar hosil qiladi. Maktabgacha yoshdagi ma'lumotlarning to'planishi tez sur'atlarda kechadi, bilim jarayonlari takomillashtirilmogda, nutq shakllanmogda. Rivojlangan razvedkaga ega bo'lgan maktab o'quvchilari yangi materiallarni tezda o'rganadilar va yod olishadi, o'zlarining qobiliyatlariga ko'proq ishonch hosil qilishadi va amaliyotda ko'rsatilishicha o'rganish istagi ko'proq bo'ladi. Maktabgacha tarbiyachilarning intellektual qobiliyatini rivojlantirishda alohida o'ringa o'qitish vositasi bo'lgan

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

bolalarning didaktik o'yinlari kiradi va bolalarga bilim olish va ularni mustahkamlashda yordam beradi, shuningdek, bilim faoliyati metodlarini o'rganish uchun yordam beradi. Maktab o'quvchilari bolalarning ta'lim faoliyatiga qiziqishi ortib borayotgan didaktik o'yin tufayli, tasniflashni, taqqoslashni va umumlashtirishni o'rganadi. Kichik bolalarni aqliy rivojlanishi nafaqat bilimlarni egallash va mustahkamlash, balki maktabgacha yoshdagi bolalarning fikrlash faoliyatini faollashtirishga ham yordam berishi kerak. Mamlakatimizda olib borilayotgan uzluksiz ta'lim tizimining barcha bo'g'inlaridagi yangilanish, modernizatsiya jarayoni uzluksiz ta'lim tizimining barcha bo'g'inlari uchun, jumladan, barcha fanlar qatorida Maktabgacha ta'lim - tarbiyani tashkil etish fani bo'yicha ham zamon talabiga javob bera oladigan darslik va o'quv qo'llanmalarni yaratishni taqzo etmoqda. Shu boisdan Maktabgacha ta'lim-tarbiyani tashkil etish faniga oid zamonaviy bilimlar tizimini bo'lajak tarbiyachi pedagoglarga o'qitish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Bugungi kunda Respublikamizda "Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi" hamda maktabgacha ta'lim uchun o'quv dasturlari va o'quvmetodik majmualarda bolalarning bilish faoliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirishga alohida e'tibor qaratilgan. MTT tarbiyalanuvchilarining bilish faoliyatlarini rivojlantirish tarbiyachipedagoglarning ta'limtarbiyani samarali tashkil etishlariga bevosita bog'liqdir. Bu borada O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida umumiy o'rta ta'lim sifatini tubdan oshirish, yosh avlodning ijodiy va intellektual salohiyatini qo'llab-quvvatlash va ro'yobga chiqarish kabi yo'nalishlar belgilangan bo'lib, bu o'z navbatida mazkur jarayonni tadqiq etish va tahliliy yo'nalishga ega bo'lgan didaktik tizim sifatida ko'rib chiqishda bolalar aqliy salohiyatini rivojlantirishda tarbiyachipedagoglarning ta'lim-tarbiyani samarali tashkil etish texnologiyasini takomillashtirish va amalga oshirish maqsadga muvofiq. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiyadan ko'zlangan maqsad – ta'limning keyingi bosqichida ijodiy va mustaqil fikrlay oladigan shaxsni tarbiyalab berishdan iborat. Ushbu maqolada Maktabgacha ta'lim-tarbiyani tashkil etish o'qitishning maqsad va vazifalari – bo'lajak 30 tarbiyachilarni ta'lim-tarbiya qonuniyatlari bilan yaqindan tanishtirishga doir bilimlar bilan qurollantirish, shuningdek, maktabgacha ta'limga qo'yilgan talablar, tamoyillar, mazmuni, tarbiya turlari va tarbiyachi shaxsini shakllantirishning pedagogik asoslari kabi masalalar yoritilgan. Barchamizga ma'lumki inson rivojlanishi – juda murakkab jarayon. U

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

tashqi ta'sirlar hamda ichki kuchlar ta'sirida sodir bo'ladi. Tashqi omillarga insonni o'rab turgan tabiiy va ijtimoiy muhit, shuningdek bolalarda muayyan xislatlarni shakllantirish bo'yicha maqsadga yo'naltirilgan faoliyat kiradi. Ichki omillarga esa biologik, irsiy omillar kiradi. Rivojlanish jarayonida bola faoliyatning har xil turlariga jalb qilinadi (o'yin, mehnat, o'quv, sport va b) va muloqotga kiradi (otana, tengdoshlar, begona kishilar va b. bilan). Bunda u o'ziga xos bo'lgan faollikni namoyon etadi. Bu muayyan bir ijtimoiy tajribani egallashga yordam beradi. Bola rivojlanishining har bir davri uchun faoliyat turlaridan biri asosiysi, etakchisi bo'ladi. Bir tur boshqasi bilan almashtiriladi, biroq har bir faoliyatning yangi turi oldingisining ichida yuzaga keladi. Bola tug'ilishidan boshlab normal rivojlanishi uchun muloqot muhim ahamiyatga ega. Faqatgina muloqot jarayonida bola inson nutqini o'zlashtirib olishi mumkin. Bu esa o'z navbatida maktabgacha yoshdagi bola faoliyatida va atrofmuhitni bilish va o'zlashtirishda etakchi vazifani bajaradi. Shaxs rivojlanishi harakatlantiruvchi kuchlari bo'lib bola ehtiyoji va uni qoniqtirish imkoniyati o'rtasida yuzaga keladigan qarama-qarshiliklar hisoblanadi. Bugungi maktab yoshidagi bolalardan aniq bilimlarga emas, fikrlash ko'nikmasi, kattalar hamda sinfdosh o'rtoqlarini tushunish, ular bilan ijobiy hamkorlik aloqalarini o'rnatish talab etiladi. Shuning uchun bolaning maktabga qadam qo'yayotganida nechog'li bilimga egaligi emas, balki uning yangi bilimlarni egallashga tayyorgarligi, atrofolaqamga moslashish ko'nikmasi, voqea-hodisani mustaqil ravishda tahlil etishi va harakat qilishi muhimroq hisoblanadi. Maktabgacha yoshidagi bolalarning intellektual-anglash malakalarini rivojlantirish asosiy bilish jarayonlarini – idrok, xotira, tasavvur, fikrlashni takomillashtirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Bilish jarayonlarning shakllanish darajasiga ko'ra, mustaqil ijodiy bilish, amaliy va aqliy tajriba, umumlashtirish, o'z faoliyati jarayoni va natijalarini tahlil qilish, o'xshashlik va xulosalar chiqarish qobiliyatiga ko'ra, insonning bilim darajasiga qarab baho berish mumkin. Bolaning intellektualanglash malakalarini rivojlanishi, shunday qilib, maktabgacha yoshidagi bolalar ta'limini rivojlantirishning hozirgi bosqichida asosiy e'tibor bolaning shaxsiyatini har tomonlama rivojlantirishga qaratilishi qiziquvchanlik, maqsadlilik, mustaqillik, mas'uliyat, ijodkorlik, bolalarning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvini ta'minlashdan iborat.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bola shaxsini shakllanishida salbiy omillarga ega bo'gan jamoa ta'sir etsa, ushbu jamoaning qadriyatlarini va

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

normalarini u o'zining shaxsiy qadriyatlarini va normalari sifatida idrok etadi, uning faol mavqei ahamiyatli va jozibali bo'lib qoladi. Mana shuning uchun ham jamoaning ruhiy muhiti –bolaning ruhiy sog'lom va ma'naviy faol shaxsning shakllantirishning hal qiluvchi shartidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni
2. "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yilgan davlat talablari"
3. Adizova.T.M. "Psixokorreksiya" T.: "Iqtisod-moliya" 2006. (58b)
4. Xasanova, G. (2020). МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ХАЛҚ ОҒЗАКИ ИЖОДИ ВОСИТАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ПЕДАГОГИК МАЗМУНИ. Архив Научных Публикаций JSPI.